

REGISTERBLAD

Namn och datum: Leif Göthe och Heléne Öhrling (981026), Leif Göthe och Oskar Norrgrann (990226)

Område av riksintresse för naturvård i Västernorrlands län

Områdesnummer: NRO22077

Områdesnamn: Moälven

Kommun: Örnsköldsviks, Sollefteå (och Åsele) kommuner

Kartblad: 19 I NO, 19 I NV, 20 I SV, 22 I SO, 20 I NV, 19 H NO, 20 H SV, 20 H SO, 20 H NO
Läge: 19I7E3B8E

Area: 25 077 ha

Naturgeografisk region:

28a. Sydligt boreala kuperade områden.

30a. Norrlands vågiga bergskullterräng med mellanboreala skogsområden

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 36 Moälven

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: "Höga Kusten" i Ångermanland och Medelpad. Relativt flackt område med tämligen höga myrprocent i vissa delar (alt. vågig bergskullterräng med relativ höjd över 100 m, förfjällområde, fjordområde)

Riksvärde

Isälvsdelta, meander, korvsjö, nipa, leveer, flyggberg		
Vattendrag	Fauna	
Sjö	Fauna	
Odlingslandskap		

Värdeomdöme: Moälven är en rikt varierad skogsälv med liten påverkan av vattenkraftutbyggnad. De geovetenskapliga skyddsvärdena är framför allt koncentrerade till israndsdeltan vid Myckelgensjö och uppströms Seltjärn, samt till de långsträckta meanderloppen nedströms med korvsjöar, vallformade slamavlagringar (leveer) och branta nipstränder. I älvdalens nedre del ligger aktiva deltabildningar och illustrativa meanderlopp omgivna av mäktiga flyggberg.

Den utrotningshotade uttern (sårbar) har i Moälvens biflöden en fast förekomst. Älven har i vissa avsnitt goda bestånd av hänsynskrävande arter som flodkräfta, harr och stationär öring. Biologisk återställning av Moälvens havsörings- och laxstam till självreproducerande bestånd pågår. Flodpärlmussla (ej reproducerande) förekommer på flera ställen i vattensystemet.

Hällvattnet är en relativt opåverkad, stor och djup klarvattenssjö som hyser flera arter istidsrelikter. Utter (sårbar) förekommer också i området. Representativ stor sjö för regionen.

Längs älvens olika biflöden finns ett flertal betydelsefulla rastlokaler för flyttfåglar, Östansjösjön vid Gottne är den mest kända.

Värdefullt och representativt odlingslandskap med naturbetesmarker, finns bl a i Norrmesunda, Kubbe-Norrflärke och Myckelgensjö.

Huvudkriterier:

- A. Område med framstående exempel på naturtyp som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten
- B. Väsentligen opåverkade områden
- C. Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter

Förutsättningar för bevarande:

Moälven bevaras i och återställs till ett så naturligt miljötillstånd som möjligt.

- Vattenkvaliten uppfyller fastställda miljökvalitetsmål för naturvatten.
- Ingen ytterligare vattenreglering och inga dikningar.
- En tillräckligt bred skyddszon av träd och annan vegetation sparas längs stranden.
- Inga inplanteringar av främmande arter eller fiskstammar.
- Inga fiskutsättningar med undantag för genetiskt material från ursprungsbestånd.
- Biotopvård utförs på ett sådant sätt att vattenbiotopen återställs till så naturliga förhållanden som möjligt.
- Onaturliga vandringshinder för fisk och andra organismer elimineras. Vägövergångar är utförda så att utter kan passera obehindrat och att den naturliga bottnen i vattendraget bibehålls eller återställs.
- Arbetet med att återintroducera lax- och havsöringsbeståndet fortgår med inriktning mot självreproducerande bestånd.

För att bevara odlingslandskapets värden krävs fortsatt jordbruk med åkerbruk, slåtter och naturvårdsinriktad betesdrift. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, bebyggelse, täkter, lednings- och vägdragningar m m.

Inga torvtäkter bör tillåtas inom tillrinningsområdet. Stor restriktivitet vid provning av nya materialtäkter.

Säkerställande:

Enligt MB 4 kap 6 § omfattas vattenområdet Moälven av förbud mot vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål.

Förordnande om tillståndsplikt för husbehovstäkt av grus/sand bör övervägas för delar av området.

Områdets huvuddrag:

Längs Moälven finns, jämfört med de nordligare älvarna, ett nytt drag i landskapet så tillvida att den välutvecklade dalen fortsätter ända ut till kusten utan att flacka ut. Höjdskillnader på över 200 meter förekommer allmänt i Örnsköldsviks omedelbara grannskap. Karaktäristiskt för älvdalen nära kusten är också de vida sjöytorna med karaktär av avsnörda fjärdar. Hela vattensystemet är relativt opåverkat. Uppströms kraftverken i Anundsjö och Gottne fungerar de ekologiska systemet med naturliga vattenståndsvariationer och nedströms kraftverken (som är strömkraftverk) är vattenföringen tillräcklig för att ge förutsättningar för älvtypisk flora och fauna. Genom effektivare rening av MoDo-anläggning i Domsjö, kalkning och genom att flera vandringshinder försvunnit finns goda möjligheter att de potentiella reproduktionsområdena för havsöring och lax som finns i Moälven kan utnyttjas och att vattenområdet återställs till det lax- och havsöringsvatten det en gång var. I älven och dess biflöden finns också stationär harr och öring. I fjärdarna i älvens nedre delar förekommer bl.a gös och stora delar av Moälvens tillrinningsområde ingår i ett av utterns kärnområden.

I S Anundsjöans övre lopp finns ett välutvecklat, karaktäristiskt israndsdelta. Längs älven finns

även en långsträckt, skyddsvärd ås, Bergsjöåsen. Speciellt mellan södra och norra Bergsjöarna har åsen ett högt skyddsvärde.

Sträckan mellan Myckelgensjön och Anundsjösjön har historiskt utnyttjats som kraftkälla och lämningar efter ett flertal bygdekraftverk, sågar och kvarnar finns. Speciellt vid Sörflärke har byn en välbevarad ramsåg, skvaltkvarn och kraftstation. Flodkräfta förekommer i de nedre delarna av ån. Svaga bestånd av flodpärlmussla finns i några biflöden, bl.a Skyttelbäcken och i Södra Anundsjöån.

Hällvattnet är 672 ha stor, har ett största djup på 47 meter och ligger 216,1 m ö h. Sjön är tidigare reglerad och en flottdamm finns kvar i utloppet. Sjön är en näringsfattig sjö med måttligt färgat vatten och svag buffertkapacitet. Sjön hyser istidsrelikterna pungräka *Mysis relicta*, märlkräftan *Pallasea quadrispinosa* och hoppkräftan *Limnocalanus macrurus*. Vidare förekommer storlom och sångsvan i sjön och utter utnyttjar området. Sjön hyser en representativ bottenfauna för regionen. Sjön är tillsammans med Södra Bergsjön även referenssjö i miljöövervakningen.

N Anundsjöån mellan Solberg och Bredbyn saknar nästan helt sjöar och domineras av forsar, sel och meandersträckor med avsnörda slingor på flera nivåer speciellt ovan Kubbe by. Vid biflödet Degersjöåns övre lopp finns ett av länets största sammanhängande myrområden. Ån hyser också ett svagt flodpärlmusslebestånd.

I Utterån är videvegetationen vid sammanflödet med Hädanbergsån och vid Frusenmyran speciellt skyddsvärd med tanke på betydelsen för faunan. Bodgärdssjön, åns utlopp i Utersjön, Frusenmyran samt Östansjösjön är fina fågellokaler där flera för länet ovanliga vadare, sångare och änder häckar och rastar.

Uppströms Selsjön finns ett välutvecklat och åskådligt israndsdelta. En långsträckt ås - Hällasåsen ligger utmed ån och är till större delen klassad som mycket skyddsvärd. Stormorfolugin nedströms Mellansel är anslående med flyggberg m m. Flyggberg har en brant stupande sida och övriga sidor är flacka, typ Skuleberget.

Anundsjösjön omges av skog och odlad bygd. Mellan Mellansel och Moliden rinner älven i en djupt nedskuren fåra, med skog och strida forsar. Nedströms Moliden blir älven lugnare och mer slingrande. De avsnörda fjärdarna i åns nedersta del omges av kulturbygd. Ett gösbestånd finns i fjärdarna. Vid S och N Anundsjöårens utlopp i västra Anundsjö finns ett delta som är ornitologiskt intressant. Deltat utgör rastlokal för vadare, änder och sångare av olika arter.

Jordbruksbygden i övre delen av S Anundsjöåns dalgång ligger utefter en lång sluttning ner mot Myckelgensjön. Trägårdesgårdar och ängslador finns spridda i området. På södra sidan om sjön ligger Östalbodarna, en väl bevarad fåbod. Vid Östalbyn i Myckelgensjö ligger cirka 0,4 hektar äng i form av hackslått och cirka tre hektar naturbetesmark i form av betad sötvattenstrandäng och öppen hagmark. Vanliga vegetationstyper är rödvenäng, gräs-lågstarräng, högstarräng och stagghed. Bland de hävdgynnade arterna finns bl a stagg, revfibbla, kattfot, prästkraze, ormrot, fjälltimotej och topplåsbräken.

Odlingslandskapet i Kubbe-Norrflärke kännetecknas av den ursprungligt placerade bebyggelsen i randläge och den vidsträckta dalbotten med en stor mängd ängslador. Fyra små hagmarker finns inom området.

Odlingsbygden i Norrmesunda innehåller en mängd landskapselement t ex åkerholmar, träddungar, odlingsrösen, ängslador och öppna diken. Flera strandängssträckor är betade och öppna samt består av främst högstarräng och gräs-lågstarräng. Betade hagmarker av högt värde finns även i Mellansel, Västeralnö, Västerhus, Gottne, Östergensjö och Skalmsjö.

Anmärkningar: Ingår delvis i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt 8409, 8412, 8413, 8414, 8415, 8416, 8417, 8418, 8426) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (8402, 8404, 8405).

Referenser: SOU 1976:28; Ekströmska utredningen
Länsstyrelsen i Y-län 1975:5; Gideälven, Moälven, Nätraån
Länsstyrelsen i Y-län 1982:4; De mindre vattendragen i Västernorrland
Länsstyrelsen i Y-län 1983:3; Kalkningsplan för sjöar och vattendrag
Stockholms Universitet 1975 (Perarvid Skoog); Vattendragen i norra
Norrland, zoologiska naturvärden
Örnsköldsviks museum 1985:12; Förslag till Kulturminnesvårdsprogram för Örnsköldsviks
kommun
Länsstyrelsen i Västernorrland: Sjö- och vattendragsinventering. Opubl.
Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1993: Program för bevarande av odlingslandskapets natur-
och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen 193:1. Härnösand.
Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1992: Ängs- och hagmarker i Västernorrlands län - del 2
Ångermanland. Länsstyrelsen. Härnösand.
Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.